

ČESKÁ REPUBLIKA

**ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY**

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy JUDr. Jana Passera a soudců JUDr. Michala Mazance a Mgr. Davida Hipšera v právní věci žalobce: **O. Š.**, zastoupeného JUDr. Jarmilou Bajarovou, advokátkou se sídlem Matiční 730/ 3, Ostrava, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Křížová 25, Praha 5, proti rozhodnutí žalované ze dne 7. 8. 2013, čj. X, o kasační stížnosti žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 26. 8. 2014, čj. 19 Ad 36/2013 – 19,

t a k t o :

- I.** Kasační stížnost **s e z a m í t á .**
- II.** Žalobce **n e m á** právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.
- III.** Žalované **s e n e p ř i z n á v á** právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.

O d ů v o d n ě n í :

I.

1. Žalovaná rozhodnutím ze dne 3. 6. 2013, čj. X, zamítla žádost žalobce o sirotčí důchod pro nesplnění podmínek § 52 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

2. Námitky žalobce žalovaná zamítla rozhodnutím ze dne 7. 8. 2013, čj. X

II.

3. Žalobce napadl rozhodnutí žalované žalobou u Krajského soudu v Ostravě, který ji rozsudkem ze dne 26. 8. 2014, čj. 19 Ad 36/2013 – 19, zamítl. Rozsudek krajského soudu je, stejně jako všechna dále citovaná rozhodnutí správních soudů, dostupný na www.nssoud.cz a soud na něj na tomto místě pro stručnost zcela odkazuje.

III.

4. Žalobce (stěžovatel) brojil proti rozsudku krajského soudu kasační stížností z důvodu uvedeného v § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s.

5. Stěžovatel namítl, že žalovaná porušila čl. 30 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), tedy právo stěžovatele na přiměřené hmotné zabezpečení při ztrátě živitele.

6. Přestože krajský soud úvodem poznamenal, že vyšel ze skutkového a právního stavu v době rozhodování správního orgánu, ve skutečnosti vyšel shodně jako žalovaná z právního stavu platného ke dni, ke kterému byl otec stěžovatele prohlášen za mrtvého, tedy k 1. 6. 2006. V době vydání rozhodnutí žalované však již platil zákon o důchodovém pojištění ve znění zákonů č. 306/2008 Sb. a č. 428/2011 Sb. Byť podle právní úpravy účinné ke dni 1. 6. 2006 otec stěžovatele nespĺňoval podmínku délky pojištění pro přiznání invalidního důchodu, od níž se odvíjí nárok na sirotčí důchod, podle zákona o důchodovém pojištění ve znění zákonů č. 306/2008 Sb. a č. 428/2011 Sb. již tuto podmínku splňoval.

7. Stěžovatel nesouhlasil s krajským soudem, že alternativní podmínku § 40 odst. 2 zákona o důchodovém pojištění ve znění účinném ke dni rozhodnutí žalované (pojištění pod dobu 10 let z posledních 20 let před vznikem invalidity) lze použít pouze pro invalidní důchody, nikoliv pro pozůstalostní dávky. Takový závěr ze zákona nevyplývá.

IV.

8. Žalovaná se ke kasační stížnosti nevyjádřila.

V.

9. Nejvyšší správní soud posoudil kasační stížnost v mezích jejího rozsahu a uplatněných důvodů a zkoumal přitom, zda napadené rozhodnutí netrpí vadami, k nimž by musel přihlédnout z úřední povinnosti (§ 109 odst. 3, 4 s. ř. s.).

10. Kasační stížnost není důvodná.

11. Podstatné je posouzení, podle kterého znění zákona o důchodovém pojištění měla žalovaná posoudit nárok stěžovatele na sirotčí důchod.

12. Sirotčí důchod se odvozuje z důchodových nároků zemřelého (§ 52 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění). Pokud nespĺnil podmínky pro svůj přímý důchod, nemůže ani jeho nezaopatřenému dítěti vzniknout nárok na pozůstalostní důchod.

13. Stěžovatel žádal o sirotčí důchod po zemřelém otci, který v době smrti (resp. ke dni prohlášení za mrtvého) nebyl poživitelem starobního ani invalidního důchodu, nezemřel následkem pracovního úrazu a nespĺňoval podmínky nároku na starobní důchod. V úvahu tedy připadala poslední z možných situací předvídaných v § 52 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění - zda otec stěžovatele ke dni smrti splnil podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod.

14. Rozhodným okamžikem pro posouzení podmínek nároku na invalidní důchod je den smrti otce stěžovatele (1. 6. 2006). Podle § 40 zákona o důchodovém pojištění ve znění účinném ke dni 1. 6. 2006 musel pojištěnec starší 28 let pro nárok na invalidní důchod splnit dobu pojištění v délce pěti let, která se zjišťovala za období posledních deseti let před vznikem plné invalidity. Za den vzniku plné invalidity se s ohledem na § 52 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění považuje den smrti. Jinými slovy, otec stěžovatele by musel splnit dobu pojištění nejméně pěti let v posledních deseti letech před svou smrtí, resp. před dnem, k němuž byl prohlášen za mrtvého.

15. Ke dni 1. 6. 2006 otec stěžovatele podmínky pro přiznání nároku na invalidní důchod nespĺňoval, protože v období od 1. 6. 1996 do 31. 5. 2006 nezískal žádnou dobu pojištění.

16. Stěžovatel se domáhal, aby podmínky nároku na sirotčí důchod nebyly posouzeny podle právní úpravy účinné ke dni 1. 6. 2006, ale podle zákona o důchodovém pojištění ve znění zákonů č. 306/2008 Sb. a č. 428/2011 Sb. (zákon č. 428/2011 Sb. se svým obsahem nijak nedotýká předmětu řízení nyní posuzované věci, s ohledem na argumentaci stěžovatele v žalobě a na chybné označení zákona, který novelizoval § 52 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění, krajským soudem v odst. 9 napadeného rozsudku se lze domnívat, že stěžovatel měl na mysli zákon č. 470/2011 Sb.). Tyto zákony nabyly účinnosti až po prohlášení stěžovatelova otce za mrtvého. Jejich použití v nyní posuzované věci by tedy vyžadovalo výslovnou úpravu v přechodných ustanoveních.

17. V oblasti důchodového pojištění také obecně platí, že výše důchodu se nepřepočítává podle každého nově přijatého zákona novelizujícího zákon o důchodovém pojištění, ale nárok zůstává nezměněn od okamžiku svého vzniku, pokud zákon výslovně nestanoví něco jiného (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 17. 4. 2013, čj. 3 Ads 92/2012 – 13). V této souvislosti lze připomenout i § 54 odst. 1 zákona o důchodovém pojištění, podle kterého nárok na důchod vzniká dnem splnění podmínek stanovených zákonem.

18. Zákon č. 306/2008 Sb. umožnil, aby u pojištěnce staršího 38 let byla zohledněna doba pojištění 10 let za posledních 20 let před vznikem invalidity. Podle přechodných ustanovení ovšem „[o] nárocích na důchody, které vznikly před 1. lednem 2010 a o nichž nebylo do tohoto dne pravomocně rozhodnuto, a o přiznání, odnětí nebo změně výše těchto důchodů za dobu před tímto dnem, i když o nich již bylo pravomocně rozhodnuto, se rozhodne podle právních předpisů účinných před tímto dnem“ (čl. II, bod 1). Z citovaného ustanovení nevyplývá, že by bylo možné použít novou úpravu, která nabyla účinnosti dne 1. 1. 2010, při posouzení podmínky doby pojištění otce stěžovatele, který byl prohlášen za mrtvého ke dni 1. 6. 2006. Naopak, výslovné znění přechodných ustanovení potvrzuje, že o důchodech, na které vznikl nárok před 1. 1. 2010, se rozhoduje podle předpisů účinných před tímto dnem (srov. rozsudek čj. 3 Ads 92/2012 – 13, nebo usnesení Ústavního soudu ze dne 19. 3. 2009, sp. zn. III. ÚS 549/09, v němž při posouzení nových podmínek pro vdovský důchod Ústavní soud uzavřel s odkazem na princip dělby moci, že „to byl právě zákonodárce, kdo určil časový bod, od něhož zamýšlel dosáhnout realizace právní úpravou sledovaného účelu a takto jím chtěného stavu věci“).

19. Zákon č. 470/2011 Sb. přinesl možnost zkrácení potřebné doby pojištění na polovinu („Podmínka potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod se pro účely vzniku nároku na sirotčí důchod považuje za splněnou, byla-li získána aspoň polovina potřebné doby pojištění uvedené v § 40“). Podle obecného přechodného ustanovení v článku VII odst. 1 se „[ú]část na důchodovém pojištění a doby důchodového pojištění a náhradní doby důchodového pojištění získané přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona [...] hodnotí podle právních předpisů účinných před tímto dnem.“

20. Článek VII odst. 3 zákona č. 470/2011 Sb., jehož se stěžovatel dovolával v žalobě, stanoví, že „[n]árok na sirotčí důchod po osobách uvedených v § 52 odst. 1 písm. b) zákona č. 155/1995 Sb., ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona, jejichž podmínky byly splněny přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, ale nezakládaly nárok před tímto dnem, se posuzují podle zákona č. 155/1995 Sb., ve znění účinném ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona; sirotčí důchod se v těchto případech přizná nejdříve ode dne nabytí účinnosti tohoto zákona.“

21. Z citovaného ustanovení je zřejmé, že odstavec 3 se vztahuje pouze na sirotčí důchod po osobách uvedených v § 52 odst. 1 písm. b) zákona o důchodovém pojištění, tedy na důchody po osobách, které převzaly dítě do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí soudu o svěřeni dítěte do výchovy jiné osoby nebo do společné výchovy manželů. Zúžení dopadu čl. VII odst. 3 pouze na tuto kategorii osob potvrzuje také důvodová zpráva k zákonu č. 470/2011 Sb., která k článku VII uvádí: „Přechodná ustanovení navazují na body 24 až 27 v čl. VI, v nichž je obsažena nová úprava okruhu osob, po nichž vzniká nárok na sirotčí důchod; nároky na tento důchod

vzniklé přede dnem účinnosti navrhovaného zákona se zachovávají za podmínek stanovených dosavadními právními předpisy.“ K bodům 24 až 27 pak dále upřesňuje „Smyslem předkládaného návrhu je pro nárok na sirotčí důchod lépe definovat osoby, kterým je svěřeno dítě do péče. Navrhuje se, aby se do této péče zahrnovala pouze péče zahrnující vyživovací povinnost, a odstraňuje se zkoumání převážné odkázanosti výživou, které v praxi činí výkladové problémy a je též dlouhodobě kritizováno (zejména veřejným ochráncem práv); zároveň se zabráňuje, aby vznikly nároky na sirotčí důchody jak po rodiči, tak i po osobě, která rodiče v plnění vyživovací povinnosti de facto nahrazuje. Takovému vymezení okruhu osob vyhovuje právě uvedená forma svěřeni, nikoli jiné náhradní výchovné instituty.“

22. Stěžovatel se domáhal sirotčího důchodu po svém otci. Rodič nezaopatřeného dítěte spadá pod § 52 odst. 1 písm. a) zákona o důchodovém pojištění, nikoliv písmeno b) téhož ustanovení. Přejídné ustanovení v čl. VII bodu 3 zákona č. 470/2011 Sb. proto nelze použít pro posouzení podmínek nároku stěžovatele na sirotčí důchod. Při absenci jiného přejídného ustanovení, které by dopadalo na posuzovanou věc, je třeba vyjít z výše uvedeného obecného pravidla, podle kterého se podmínky nároku na sirotčí důchod posoudí podle dosavadních předpisů.

23. Lze shrnout, že novely zákona o důchodovém pojištění provedené zákony č. 306/2008 Sb. a č. 470/2011 Sb. neumožňují rozšířit období, v němž mohl otec stěžovatele splnit dobu pojištění potřebnou ke vzniku nároku na invalidní důchod, nemohou proto ani založit nárok stěžovatele na sirotčí důchod.

24. Nejvyšší správní soud proto uzavřel, že žalovaná nepochybila, pokud při posouzení nároku stěžovatele na sirotčí důchod vyšla z právní úpravy účinné ke dni prohlášení stěžovatelova otce za mrtvého. Žalovaná nezasáhla ani do práva stěžovatele na přiměřené hmotné zabezpečení při ztrátě živitele, neboť tohoto práva se lze domáhat pouze v mezích prováděcích zákonů (čl. 41 Listiny).

25. Nejvyšší správní soud neshledal napadený rozsudek krajského soudu nezákonným, proto kasační stížnost zamítl (§ 110 odst. 1 s. ř. s.). Částečná korekce odůvodnění rozsudku krajského soudu neměla vliv na jeho zákonnost (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 14. 12. 2009, čj. 5 Afs 104/2008 – 66).

26. O náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti soud rozhodl podle § 60 odst. 1 věty první s. ř. s. za použití § 120 s. ř. s. Stěžovatel nebyl v řízení o kasační stížnosti úspěšný, proto nemá právo na náhradu nákladů řízení. Žalované, již by jinak právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti příslušelo, soud náhradu nákladů řízení nepřiznal, protože jí podle obsahu spisu v řízení o kasační stížnosti žádné náklady nad rámec její běžné úřední činnosti nevznikly.

Poučení: Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně 21. října 2015

JUDr. Jan Passer
předseda senátu